

Numer 1/2015

IN-FORMACJA

BIULETYN KOMITETU KRYZYSOWEGO HUMANISTYKI POLSKIEJ

CO TO JEST KOMITET KRYZYSOWY HUMANISTYKI POLSKIEJ? O CO NAM CHODZI?

KOMITET KRYZYSOWY HUMANISTYKI Polskiej (KKHP) to stowarzyszenie założone wiosną 2014 roku z inicjatywy grupy przedstawicieli nauk humanistycznych, przede wszystkim młodych pracowników naukowych i doktorantów, zaniepokojonych pogarszającą się sytuacją tych nauk w polskich uczelniach, ich deprecjonowaniem przez politykę państwa i poddawaniem ich czysto komercyjnym kryteriom użyteczności. Bezpośrednim powodem do niepokoju były sygnały o projektach likwidowania na niektórych uczelniach humanistycznych kierunków studiów uznanych za

nieopłacalne i o ogromnych trudnościach finansowych, z jakimi boryka się wiele wydziałów prowadzących studia z dyscyplin humanistycznych i humanistyczno-społecznych.

Szybko się okazało, że problem nie dotyczy tylko kierunków i wydziałów humanistycznych, ale również przyrodniczych i ścisłych oraz artystycznych, a w końcu całych uczelni, zwłaszcza uniwersytetów w mniejszych ośrodkach miejskich, które – zwłaszcza w obliczu niżu demograficznego i związanego z nim spadku liczby studentów – stały się „deficytowe” i muszą walczyć o przetrwanie.

Dzisiaj KKHP to znacznie więcej niż stowarzyszenie. To środowisko ludzi związanych ze swoją instytucją akademicką i naukową, starszych i młodszych pracowników naukowych, doktorantów i studentów, przedstawiciele niemal wszystkich dyscyplin uniwersyteckich, zainteresowanych odnową polskich uniwersytetów, nauki i szkolnictwa wyższego, rzeczywistym podniesieniem średniego poziomu badań i kształcenia akademickiego, a zarazem krytycznie oceniającym reformy, jakim nauka i szkolnictwo w Polsce zostały poddane w ciągu ostatnich lat.

Na początku lutego bieżącego roku KKHP zorganizował w Fundacji Batorego, we współpracy ze wszystkimi działającymi na uniwersytetach związkami zawodowymi, kongres pt. „Kryzys uczelni – kryzys nauki – kryzys pracy. Diagnozy, postulaty, rozwiązania”, w czasie którego ogłoszono postulaty KKHP dotyczące zmiany sposobu finansowania jednostek naukowych, poparte przez 70 instytutów i wydziałów ze wszystkich uniwersytetów. Podczas obrad powołano zespoły robocze pracujące nad dalszym uszczegółowieniem przedstawionych postulatów, w pięciu obszarach problemowych:

- zmiana systemu finansowania publicznego szkolnictwa wyższego w Polsce;

- zmiana systemu finansowania badań naukowych;
- zmiana modelu kariery akademickiej i poprawa warunków pracy oraz studiowania w uczelniach publicznych;
- zmiana sposobu oceniania dorobku naukowego poszczególnych badaczy i jednostek naukowych w różnych dziedzinach nauki;
- zmiana modelu otoczenia społecznego uniwersytetu.

W marcu bieżącego roku doszło do spotkania przedstawicieli środowiska KKHP z przedstawicielami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Niestety, spotkanie to nie spełniło naszych nadziei. Znaczna część środowisk naukowych od wielu lat w różnych formach zwraca uwagę MNiSW na destrukcyjne skutki reform. Uwagi te wprawdzie przyjmowane są bardzo uprzejmie, ale nie odnoszą żadnego skutku. Z przykrością należy stwierdzić, że dialog społeczny między Ministerstwem a podmiotami, którymi Ministerstwo zarządza, dawno został zerwany, a próby jego nawiązania, także i nasza, przynoszą na razie bardzo nikłe rezultaty.

Naszym celem jest przede wszystkim rozbudzenie i mobilizacja środowiska akademickiego. Sytuacja głębokiego kryzysu, w którym znajduje się szkolnictwo wyższe, wymaga jednoczenia się i aktywizacji nas wszystkich. ●

GŁÓWNE ZAŁOŻENIA I POSTULATY PROGRAMOWE

Dlaczego konieczna jest istotna korekta obowiązującego dziś systemu zarządzania nauką i szkolnictwem wyższym w Polsce oraz poziomu i sposobu ich finansowania?

CIELEM REFORM, JAKIM PODANE zostały nauka oraz szkolnictwo wyższe w Polsce, miało być podniesienie jakości badań naukowych oraz jakości kształcenia. Reforma oparła się na założeniu, iż środkiem służącym do osiągnięcia tego celu powinna być konkurencja między różnymi ośrodkami akademickimi, a miarą sukcesu muszą być wielkości kwantyfikowalne, takie jak liczba studentów z jednej strony, a liczba punktów uzyskanych przez jednostkę akademicką w ramach tzw. oceny parametrycznej z drugiej strony. Jednocześnie poziom finansowania zarówno badań, jak szkolnictwa, choć w liczbach bezwzględnych nieco wzrósł, pozostał żenująco niski w porównaniu z innymi krajami europejskimi. Również odsetek ludzi zajmujących się nauką w Polsce należy do najniższych w Europie, podobnie jak ich średnie wynagrodzenia.

Środowisko KKHP jest żywo zainteresowane podniesieniem jakości prowadzonych w Polsce badań oraz jakości kształcenia w polskich

uczelniach, zwłaszcza w publicznych uniwersytetach. Akceptuje również zasadę konkurencji w tej mierze, w jakiej służy ona osiągnięciu tego celu. Jednocześnie uważa, że obowiązujący dziś system zarządzania nauką i szkolnictwem wyższym, ich finansowania, a także oceniania nie służy dobrze realnej poprawie jakości ani badań, ani kształcenia, w wielu miejscach prowadząc raczej do ich degradacji. Trzeba to zmienić. ■

↑ Ksawery Dunikowski, Tchnienie

DIAGNOZA

KONKURENCJA MIĘDZY poszczególnymi uczelniami, a także między różnymi obszarami i dziedzinami wiedzy nie opiera się dziś na uczciwych i przejrzystych zasadach, a w sytuacji radykalnego niedoboru środków oraz zażartej o nie rywalizacji prowadzi do polaryzacji na wygrywającą mniejszość i tracącą większość, do pogłębiającego się podziału na „centra” i „peryferie”, przy czym peryferiami stają się nie tylko mniejsze uniwersytety, ale również niektóre dyscypliny naukowe i całe obszary wiedzy, także w obrębie „centralnych” uczelni, Polskiej Akademii Nauk. Problem dotyczy również uczelni artystycznych.

Warunki do uprawiania pracy naukowej, artystycznej i do kształcenia studentów, a co za tym idzie: warunki i rezultaty kształcenia generalnie pogarszają się, zamiast się poprawiać. Dotacja podstawowa przyznawana uczelniom w wielu przypadkach nie wystarcza na pokrycie realnych podstawowych kosztów ich funkcjonowania, tj. kosztów płac pracowników (mimo ich niskiego poziomu) oraz kosztów utrzymania budynków, a środki przyznawane na badania statutowe absolutnie nie wystarczają do sfinansowania przyzwoitej aktywności naukowej (wymagającej zakupu książek i aparatury, wyjazdów na

konferencje, finansowania publikacji książkowych itd.). Przez pewien czas różnicę między wysokością dotacji a realnymi kosztami działalności uczelni i prowadzenia pracy naukowej pozwalały niwelować płatne studia zaoczne stanowiące źródło własnych dochodów uczelni. Dzisiaj, w obliczu niżu demograficznego, ta możliwość została zredukowana, a w przypadku mniejszych ośrodków oraz niektórych dyscyplin (w szczególności humanistycznych) niemal w ogóle przestała istnieć. Nie mając środków własnych pozwalających zrekompensować niewystarczającą dotację, rektorzy szukają oszczędności przez redukcję liczby etatów, podnoszenie obowiązkowego pensum dydaktycznego, zwiększanie liczebności grup studenckich (i to wobec spadku ogólnej liczby studentów!), a ostatecznie – likwidację „nieopłacalnych” kierunków studiów, a nawet całych instytutów i wydziałów. Wbrew deklaracjom, zablokowana została odnowa pokoleniowa na uczelniach, bo przy obowiązującym systemie finansowania nie ma miejsc pracy nawet dla najlepszych i najbardziej zmotywowanych młodych ludzi, magistrów i doktorów. Barierą rozwoju są także: brak poczucia stabilności zatrudnienia oraz bardzo niskie płace, które nie motywują najlepszych absolwentów do pozostania w uczelni

i zmuszają ich do szukania pracy za granicą.

Gdy rozważymy kwestię środków na badania, jasnym się staje, że ich dystrybucja odbywa się dziś głównie (w ok. 60%) przez system grantów. Zważywszy na znikomy (poniżej 20% składanych wniosków) odsetek sukcesów w pozyskiwaniu grantów, z założenia krótkotrwały charakter finansowanych w ten sposób projektów, ogromne zbiurokratyzowanie procedur pozyskiwania i rozliczania środków, a także nieprzejrzystość systemu recenzenckiego, system ten bardzo utrudnia pozyskiwanie środków, destabilizuje możliwość

prowadzenia badań i pogłębia podział na stosunkowo nielicznych beneficjentów oraz zdegradowaną większość.

W tej sytuacji części uniwersytetów, akademii, instytutów i dyscyplin naukowych oraz artystycznych grozi rychły upadek. I dzieje się tak nie dlatego, że są one obiektywnie słabe, lecz dlatego, że istniejący system zarządzania i finansowania nauki z góry skazuje je na przegraną. Nie mamy nic przeciwko wyłanianiu „krajowych ośrodków wiodących” i ich zwiększonemu finansowaniu, nie może się to jednak odbywać kosztem zablokowania możliwości rozwoju innych. ●

GENERALNE CELE I ZAŁOŻENIA

NIEZBĘDNE JEST WPROWADZENIE takich korekt i rewizji do obecnego systemu zarządzania i finansowania nauki oraz szkolnictwa wyższego, który umożliwiłby zrównoważony rozwój, uczciwą konkurencję między poszczególnymi ośrodkami oraz rzeczywiste podniesienie średniej jakości zarówno prowadzonych badań, jak kształcenia.

W tym celu należy zwiększyć nakłady z budżetu na naukę i szkolnictwo wyższe, zmodyfikować zasady ich rozdziału, odbiurokratyzować, zdemokratyzować i uczynić bardziej przejrzystymi reguły zarządzania nauką i uczelniami, w tym

zasady oceny dorobku naukowego i artystycznego oraz kryteria jakości kształcenia.

Dlatego występujemy o:

1. Znaczące i skokowe podniesienie łącznych nakładów na naukę i szkolnictwo wyższe tak, aby w 2020 roku mogły one wynieść 2% PKB, zgodnie z obietnicami samego rządu;
2. Zasadniczą zmianę w sposobie naliczania dotacji na naukę i dydaktykę dla istniejących uczelni publicznych, która pozwoliłaby im nie tylko utrzymać, ale też rozwinąć ich obecny potencjał naukowy i edukacyjny, zapewniając im środki na pokrycie rzeczywistych kosztów →

ich funkcjonowania, kształcenia studentów (także na kierunkach z założenia niemasowych) oraz prowadzenia badań (także w dyscyplinach i dziedzinach wiedzy z założenia nierynkowych, ale ważnych dla kultury i społecznej samowiedzy). W tym celu należy w szczególności rozluźnić związek między wysokością dotacji dla poszczególnej jednostki naukowej a liczbą studentów. System finansowania uczelni powinien faworyzować, a nie dyskryminować prowadzenie zajęć w małych grupach. Środki przyznawane uczelni muszą umożliwić również finansowanie pewnej liczby etatów czysto badawczych, a nie tylko dydaktycznych i dydaktyczno-naukowych. W tym celu należy zasadniczo zmienić obowiązujący dziś algorytm naliczania dotacji podstawowej.

3. Zapewnienie możliwości swobodnego kształtowania przez uczelnię proporcji między liczbą etatów dydaktycznych, dydaktyczno-badawczych i czysto badawczych oraz możliwości dobrowolnego przechodzenia pracowników z jednej formuły etatu na inną zależnie od aktualnych potrzeb i możliwości uczelni oraz preferencji samych pracowników.

4. Zmianę proporcji między stałym, strukturalnym finansowaniem badań a ich finansowaniem w systemie grantowym na rzecz tego pierwszego. Granty

nie mogą zastępować finansowania stałego, powinny być do niego dodatkiem.

5. Należy również zreformować, uprościć i uczynić bardziej przejrzystymi zasady, na jakich odbywa się przyznawanie grantów. Obecny tajny system recenzowania zdaje się sprzyjać nieuczciwej konkurencji i nieprawomocnemu wykorzystywaniu cudzych pomysłów badawczych.

6. Zmianę zasad oceniania dorobku naukowego poszczególnych badaczy i całych jednostek naukowych oraz artystycznych (ze szczególnym uwzględnieniem wydziałów i kierunków wykonawczych) w ramach tzw. oceny parametrycznej. Trzeba rzeczywiście dostosować kryteria oceny do specyfiki różnych dziedzin, a nawet poszczególnych dyscyplin naukowych. W przypadku wielu dyscyplin humanistycznych należy odejść od niemiarodajnych kryteriów bibliometrycznych, od preferencji dla publikacji angielskojęzycznych oraz zamkniętej liczby wysoko punktowanych czasopism, wyżej punktować monografie, a przede wszystkim przedkładać jakościową i jawną ocenę recenzentów czyjegoś dorobku nad mechaniczne zliczanie punktów. Należy też bardziej doceniać działania popularyzatorskie, translatorskie, redakcyjne oraz współpracę z szeroko rozumianym otoczeniem społecznym.

7. Zwiększenie stabilności zatrudnienia na uczelni przez ustawy nakaz

zawierania drugiej umowy o pracę na czas nieokreślony, a w przypadku tzw. pracowników samodzielnych – mianowania na czas nieokreślony.

8. Bezwzględny zakaz kontraktowania usług dydaktycznych przez uczelnie w firmach zewnętrznych i ograniczenie możliwości zawierania umów o dzieło oraz umów-zleceń z podmiotami fizycznymi tylko do ściśle określonych przypadków.

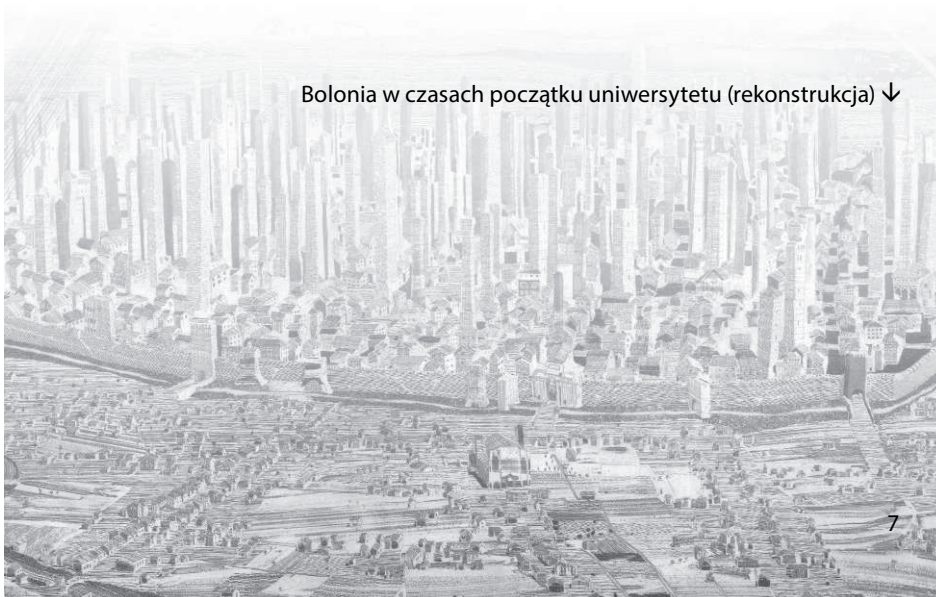
9. Zwiększenie puli środków na socjalne i naukowe stypendia studenckie, a zwłaszcza doktoranckie i zakaz wykorzystywania doktorantów jako quasi-pracowników prowadzących nieodpłatnie zajęcia dydaktyczne w ramach obowiązkowych praktyk.

10. Stworzenie ustawowych zachęt do współpracy uczelni nie tylko z biznesem, ale właśnie z szeroko rozumianym otoczeniem społecznym, w szczególności z władzami samorządowymi i organizacjami

pozarządowymi, oraz ustawowych możliwości dofinansowania działalności uczelni ze środków samorządowych i ogólnospołecznych (1% podatku dochodowego od osób fizycznych).

11. Demokratyzację sposobu podejmowania wszelkich decyzji mających istotny wpływ na stan nauki i szkolnictwa wyższego, prowadzenie rzeczywistych konsultacji i negocjacji z przedstawicielami różnych środowisk (uczelni i instytutów oraz komitetów PAN, towarzystw naukowych, oddolnych organizacji środowiskowych, takich jak KKHP, Obywatele Nauki i Nowe Otwarcie Uniwersytetu). Istotnym źródłem problemów, z jakimi boryka się dziś polska nauka i polskie szkolnictwo wyższe, jest de facto niedemokratyczny, technokratyczny i odgórny sposób wprowadzania ostatnich reform. ●

Bolonia w czasach początku uniwersytetu (rekonstrukcja) ↓

KOMITET KRYZYSOWY HUMANISTYKI POLSKIEJ

Członkowie honorowi: Maria Dzielska, Adam Chmielewski,
Jerzy Kochan, Małgorzata Kowalska, Miłowit Kuniński,
Karol Tarnowski, Tadeusz Sławek, Ewa Wipszycka

Zespół KKHP: Krzysztof Bielawski, Piotr Graczyk, Waldemar
Grzywacz, Monika Helak, Jagoda Hernik-Spalińska, Maciej Karczewski,
Stefan Konstańczak, Aleksander Madyda, Zbigniew Osiński,
Marcin Pańków, Mateusz Piotrowski, Magdalena Saganiak, Michał
Spaliński, Julian Srebrny, Aleksander Temkin, Mateusz Werner,
Katarzyna Wierzbicka, Halszka Witkowska (przewodnicząca)

Osoby zainteresowane współpracą i otrzymywaniem informacji o działaniach KKHP prosimy o kontakt na adres: kryzyshumanistyki@gmail.com

Więcej informacji na stronie internetowej Komitetu Kryzysowego Humanistyki Polskiej: www.komitethumanistyki.pl

*Redakcja: Magdalena Saganiak (redaktor naczelny), Mateusz Werner; Lukasz Kucharczyk
Numer zredagowali: Małgorzata Kowalska, Magdalena Saganiak, Aleksander Temkin
Skład: Can Design • <http://candesign.pl>*